

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано авторську експериментальну програму формування комунікативної культури у студентів закладів вищої технічної освіти. Метою статті є визначення принципів, змісту, форм, методів та етапів реалізації програми формування комунікативної культури в майбутніх інженерів, а також аналіз інструментарію діагностики стану сформованості комунікативної культури в студентів ЗВТО. Для досягнення мети використано методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення. Визначено, що вчені по-різному трактують поняття комунікативної культури, її структуру та функції. Ураховуючи специфіку діяльності фахівців технічних спеціальностей, автором визначено комунікативну культуру як інтегральну якість особистості майбутнього інженера, що характеризується сукупністю комунікативних знань, сформованістю вмінь контролювати і регулювати свою мовну поведінку, грамотно і переконливо аргументувати свою позицію, вміння вести ділові переговори в процесі професійної діяльності, швидко орієнтуватись у комунікативній ситуації й обирати необхідний стиль поведінки для досягнення мети комунікативного акту, продуктивно співпрацювати в процесі вирішення професійних завдань. Наголошено, що комунікативна культура є набутою здатністю особистості, яку необхідно формувати й розвивати в процесі цілеспрямованої й систематичної навчально-виховної роботи закладу вищої технічної освіти.

Ключові слова: комунікативна культура, експериментальна програма, формування комунікативної культури, майбутній інженер, зміст програми, принципи реалізації програми, методика реалізації програми, етапи реалізації програми.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства одним із важливих завдань вищої школи є формування комунікативної культури майбутніх фахівців. Як переконливо засвідчує практика, успішність професійної діяльності визначається не лише набутими професійними знаннями, а й високим рівнем готовності фахівця до професійної комунікації. Так, логічною є *актуальність* пошуку ефективних засобів формування комунікативної культури у студентів незалежно від напряму підготовки. Педагогічна система в закладі вищої освіти має забезпечити можливість професійної взаємодії майбутнього фахівця з різними людьми задля ефективної спільної діяльності й досягнення суспільно важливих і виробничих цілей. *Актуалізується* проблема формування комунікативної культури майбутнього фахівця, коли йдеться про технічні спеціальності, адже саме завдяки комунікативній культурі можливим є професійне зростання й самореалізація майбутнього інженера, фахова діяльність якого потребує взаємодії у сфері “людина – техніка”. Так, доцільно, на нашу думку, розглядати комунікативну культуру студентів закладів вищої технічної освіти як передумову професійної компетентності. Майбутні фахівці технічних спеціальностей мусять бути готовими до міжособистісної взаємодії, до різнобічних ділових контактів, дотримуючись принципів толерантності, взаємоповаги, соціальної гнучкості й об’єктивності.

Проблема сутності, структури, функційного призначення комунікативної культури особистості є достатньо дослідженою й аналізується різними вченими. Так, В. Садовою комунікативна культура визначається як складне особистісне утворення, яке поєднує в собі мистецтво мовлення і слухання, об’єктивного сприйняття і правильного розуміння особистості. Комунікативна культура забезпечує гуманні взаємостосунки й сприяє досягненню конструктивної взаємодії на основі спільних інтересів [4]. О. Гаврилук комунікативну культуру тлумачить як складне динамічне особистісне утворення, яке, по-перше, відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, по-друге, її готовність до комунікативної діяльності, по-третє, систему поглядів і дій, що забезпечують задоволення потреб само-реалізації й спосіб досягнення цілей у спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності [2].

Дещо інший підхід до визначення поняття комунікативної культури особистості в О. Уваркіної. Так, учена інтерпретує комунікативну культуру як: а) систему комунікативних знань, умінь, властивостей особистості, тобто сукупність відносин для взаємодії з іншими людьми у вигляді моделі ймовірної та реальної поведінки; б) свідому, цивілізовану властивість особистості, яка базується на рисах характеру, її особистих якостях, комунікативних та організаторських здібностях, потребі в спілкуванні і контакті з іншими особами [5]. Далі авторка зауважує, що комунікативна культура формується на основі здобутих знань та умінь і проявляється в умінні виконувати комунікативну діяльність у нових умовах.

Отже, аналіз наукових джерел свідчить про те, що комунікативна культура є особливою властивістю людини, яка дає змогу їй взаємодіяти з іншими, успішно виконувати свої професійні функції, реалізовувати комунікативну діяльність. Оскільки ця властивість є набутою, то необхідно досліджувати нові зміст, форми й методи її формування.

Метою статті є аналіз розробленої й апробованої нами експериментальної програми формування комунікативної культури у студентів закладів вищої технічної освіти. Для досягнення мети використано методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення.

Комунікативну культуру студентів закладів вищої технічної освіти нами визначено як інтегральну якість особистості, що характеризується сукупністю комунікативних знань, сформованістю умінь контролювати і регулювати свою мовну поведінку, грамотно і переконливо аргументувати власну позицію, вміннями вести ділові переговори в процесі професійної діяльності, адекватно орієнтуватись у комунікативній ситуації й обирати необхідний стиль поведінки для досягнення мети комунікативного акту, продуктивно співпрацювати в процесі вирішення професійних завдань [1].

Оскільки комунікативна культура майбутнього інженера є набутою особистісною здатністю, то її необхідно формувати й розвивати в процесі цілеспрямованої, системної, керованої навчально-виховної роботи закладу вищої технічної освіти. Саме це й стало метою розробки експериментальної програми [3].

Реалізація експериментальної програми *передбачає формування в студентів*: системи комунікативних знань (тобто знань про людину, її взаємини та взаємодію з іншими людьми, про спілкування як специфічний вид діяльності, який передбачає не лише і не стільки обмін інформацією, а обмін емоціями, взаємовплив, взаємодію і взаємозалежність), системи оцінно-ціннісних ставлень до цих знань і перетворення їх в особистісні установки, потреби, мотиви, системи комунікативних умінь і навичок практичної комунікативної поведінки та діяльності (рис. 1.).

Рис. 1. Завдання реалізації програми формування комунікативної культури студентів закладів вищої технічної освіти

Оскільки комунікативна культура майбутнього інженера є складним поліаспектним інтегративним утворенням, то потребує *системного підходу* до її формування (В. Андрущенко, С. Амеліна, І. Зязюн, В. Кремень, О. Каверіна, С. Гончаренко, Ю. Мальований та ін.). Процес формування комунікативної культури студентів зумовлений загальними закономірностями освітнього процесу та змістом професійної підготовки студентів закладів вищої технічної освіти, а ефективність його реалізації буде найвищою за умови організації навчання й виховання на засадах *компетентнісного підходу* (Н. Бібік, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Сухомлинська та ін.). Оскільки формування комунікативної культури особистості передбачає набуття досвіду комунікативної поведінки й діяльності, то важливою умовою забезпечення ефективності цього процесу є врахування особливостей *діяльнісного підходу* (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, М. М'ясищев, С. Рубінштейн та ін.). У такому контексті студент розглядається нами як суб'єкт навчально-виховної діяльності. Компетентнісний і діяльнісний підходи тісно пов'язані з *особистісно орієнтованим* (Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, О. Леонтьєв, В. Лутай, О. Пехота, К. Роджерс, В. Семиченко, І. Якиманська й ін.), оскільки стосується особистості суб'єкта, може реалізуватися та бути перевіреною лише в процесі виконання конкретним студентом певного комплексу дій. Нами визначено також *комунікативний підхід* (О. Бодальов, Н. Волкова, В. Грехнев, І. Зимня, Є. Злобіна, І. Зязюн, С. Єлканов, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, С. Мусатов, О. Рудницька, Г. Сагач, В. Семиченко, В. Сластьонін, І. Тимченко та ін.), оскільки однією з ознак сформованості комунікативної культури є комунікативність особистості як інтегральна якість. Доведено також, що в основі формування комунікативної культури студентів лежить гуманізація міжособистісних відносин, що забезпечується *гуманістичним підходом* (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Гончаренко, В. Гриньова, М. Євтух, І. Зязюн, В. Лутай, В. Онищук, А. Сущенко, Н. Талізін та ін.), відповідно до якого реалізація експериментальної програми має сприяти виробленню прагнень і умінь студентів будувати на моральних засадах свої взаємовідносини з навколишнім середовищем та іншими людьми.

Методичні засади змістового наповнення й практичної реалізації експериментальної програми формування комунікативної культури студентів нами подано в Таблиці 1.

Методичні засади змістового наповнення експериментальної програми формування комунікативної культури майбутніх інженерів

№ з/п	Методичні засади	Зміст
1.	Діалогізація навчально-виховного процесу	Діалогічне спілкування є засобом науково-пізнавальної творчості; суб'єкт-суб'єктні відносини учасників педагогічного процесу можуть реалізуватися тільки в діалозі.
2.	Інтелектуальна взаємодія та співтворчість викладачів і студентів	Співробітництво, партнерство, гармонія між інтелектом і почуттями як викладачів, так і студентів.
3.	Активність студентів у професійному та міжособистісному спілкуванні	Активна участь студентів в оволодінні комунікативними знаннями, вміннями, розвиток власної комунікативної поведінки.
4.	Єдність і взаємозалежність навчання, виховання і життєдіяльності студентів	Процес формування комунікативної культури особистості є цілісною системою організації життєдіяльності студента в конкретному освітньому середовищі.
5.	Неперервність у формуванні комунікативної культури студентів	Комунікативна культура є невід'ємним складником професійної компетентності майбутніх фахівців, що формується системно й неперервно.
6.	Врахування індивідуальних особливостей студентів	Доцільно враховувати комунікативний потенціал та комунікативні здібності кожного студента.
7.	Створення ситуацій успіху	Лише успішна діяльність ефективно впливає на формування комунікативної культури.
8.	Глибока повага та емпатія до особистості	Усвідомлення емоційного стану іншої людини сприяє формуванню комунікативної культури майбутнього фахівця.
9.	Толерантність	Терпиме ставлення й повага, розуміння і співробітництво забезпечать успішність формування комунікативної культури особистості.

Реалізація експериментальної програми умовно передбачає чотири основні етапи (рис. 2).

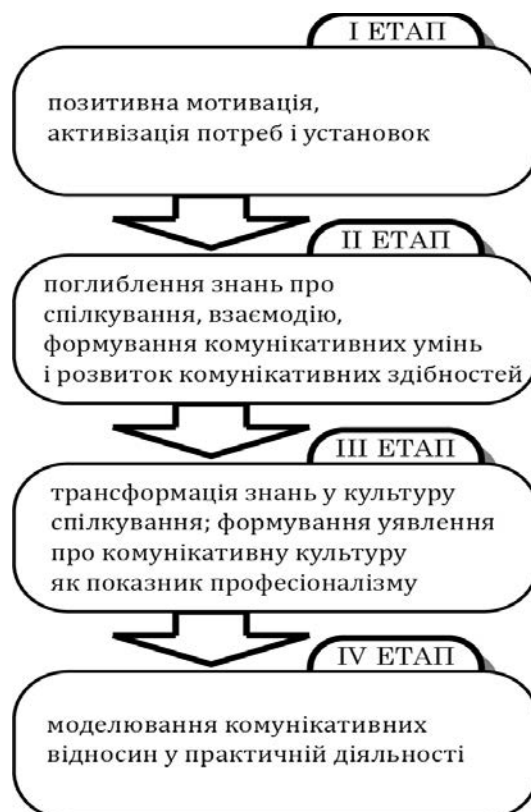

Рис. 2. Етапи реалізації експериментальної програми

Так, *перший етап* передбачає реалізацію програми серед студентів першого курсу. На цьому етапі актуальним є читання *лекцій*, наприклад, на тему: “Духовна краса людини”, “Десять кроків до успіху”, “Формування людської гідності”, “Людина у групі”, “Спілкування людей (види спілкування, роль вербальних і невербальних засобів у спілкуванні)”, “Комунікація, інтеракція та перцепція як аспекти спілкування”,

“Чи стану я кваліфікованим фахівцем?”, “Що заважає мені бути лідером?” та ін. А також проведення *системи виховних заходів*, наприклад *бесіди на тему*: “Сучасний фахівець – який він?”, “Портрет сучасного інженера”, “Що означає бути культурним?”, “Чи вміємо ми говорити?” тощо; *години спілкування*: “Презентую нову книгу, кінофільм, виставу”, “Моє ставлення до технічних інновацій”, “Моя професія за кордоном” та ін.; *вечори-зустрічі*: “Від усієї душі”, “Наші випускники – наша гордість”, “Передача професійної естафети”, “Ширше коло” тощо; *відверті розмови*: “Хто вони – обранці долі?”, “Чого я хочу досягти в житті?”, “Як народжуються лідери?”, “Я – організатор справи” тощо; *тематичні конференції*: “Я вчусь вести діалог”, “Чи вміємо ми слухати?”, “Спілкування у моєму житті” і т.д.; *диспути*: “Я серед людей – це проблема!”, “Як стати справжнім професіоналом?”, “Уміти пристосовуватись – це добре чи погано?” та ін.; *бесіди-роздуми* “Слухати і чути – це одне і те ж?”, “Чи хочу я бути успішним?”, “Мій внесок у розвиток України” тощо.

На *другому етапі* студенти поглиблюють свої знання з української мови, культурології, педагогіки та психології, а також із навчальних предметів гуманітарного складника дисциплін вільного вибору студентів. Нами запропоновано *тематику лекцій*: “Бар’єри у спілкуванні”, “Стилі поведінки у конфліктній взаємодії”, “Особливості професійних конфліктів”; “Фази конфлікту”, “Способи вирішення конфліктів”, “Переговори і примус як методи вирішення конфлікту” та ін. Серед *виховних заходів* можуть бути: *тематичні бесіди* на теми: “Особливості спілкування сучасного інженера”, “Вербальна і невербальна комунікація в професійній діяльності”, “Про методи активного слухання”, “Конкуренція та компроміс у конфліктній взаємодії” тощо; *дискусії*: “Поважай думку іншого”, “Конкуренція: за і проти”, “Плюси і мінуси примусу як методу вирішення конфлікту”, “Авторитаризм в управлінні” тощо; *рольові ігри*: “Сучасний керівник”, “Я і підлеглий”, “Презентація мого винаходу” та ін.; *тематичні конференції*: “Бар’єри у професійному спілкуванні”, “Спілкування та емоції”, “Комунікативна культура як запорука професійного успіху”, “Шляхи конструктивного вирішення професійного конфлікту”, “Умови успішного ведення переговорів” тощо; *тренінгові заняття*: *тренінги комунікативної компетентності, комунікативних здібностей та комунікативних навичок*, спрямованих на розвиток комунікативних здібностей, умінь і навичок майбутніх фахівців; *тренінг розв’язання конфліктів*, метою якого є навчити студентів ефективно керувати своїм емоційним станом; допомогти вигравати всім, не програвши насамперед самому; *тренінг активного слухання*, в результаті якого студенти опановують і закріплюють на практиці навички активного слухання (*формулювання “правильних” питань, уточнення і спонукання до розгортання відповіді, перефразування* тощо).

На *третьому етапі* в майбутніх фахівців формується усвідомлення комунікативної культури як однієї з особистісних і професійних цінностей. Орієнтовна *тематика лекцій*: “Теорія і практика майстерності особистості в управлінні собою”, “Особистісна саморегуляція”, “Творчість і майстерність будувати власне життя”, “Толерантність”, “Таємниці” вмілого керівника, лідера групи”, “Лідерство як потреба у самовираженні людини” тощо. Запропоновано також *тематику виховних заходів: ігри-вправи*, спрямовані на виконання фахової дії з певним алгоритмом її виконання (наприклад: “Я готую звіт про науково-дослідну роботу...”; “Я презентую свій винахід” тощо; *ділові ігри*, що містять імпровізаційні елементи; *ігри-імітації*: “Я готуюсь до виступу на конференції”, “Я здійснюю прийом відвідувачів” тощо; комунікаційна гра “Ікси та ігреки”, спрямована на формування основ взаєморозуміння людей (як вербального, так і невербального); аналіз конкретних ситуацій, розв’язання ситуаційних завдань, розбір інцидентів, вирішення конфліктів та ін.; *ігрове проектування*; *творчий тренінг КАРУС* (комбінування, аналогія, реконструювання, універсальна стратегія, випадкові підстановки); *складання „Інформаційного лабіринту”*; *тестування* з метою розвитку в студентів самооцінки, самовиховання, самосвідомості; організація і проведення різних позааудиторних *практикумів* спілкування, брейн-рингів, практикуму мережевого спілкування; *виконання творчих ІНДЗ*, презентація яких вимагає застосування набутих знань у конкретній практичній діяльності та ін.

На *четвертому етапі* відбувається перевірка на практиці всіх компонентів комунікативної культури майбутніх фахівців. На цьому етапі до реалізації програми задіяні переважно студенти четвертих курсів, які вже мають певний професійний і життєвий досвід і сформований науково-дослідницький потенціал. Саме тому перед виходом на виробничу практику студенти отримують конкретне завдання, яке вони мають підготувати під час практики, а після її закінчення – презентувати свій проект перед аудиторією слухачів (студентів не лише своєї групи, а цілого курсу чи факультету). На цьому етапі найбільше уваги приділяється *проектній діяльності студентів*, яка передбачає формування найбільш корисних для професійної життєдіяльності якостей і умінь (наприклад, умінь швидко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, генерувати нові ідеї, ухвалювати нестандартні рішення, творчо мислити, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, працювати в команді тощо). Нами запропоновано також *тематику лекцій*: “Умови підготовки лідера”, “Я в сучасному світі”, “Образ-Я” і професійна кар’єра” та ін. Доречним є *психодіагностичне тестування студентів* із метою визначення рівня комунікабельності, соціального інтелекту, комунікативного контролю, толерантності, емпатії тощо.

Провідною вимогою до реалізації програми є те, що формування комунікативної культури студентів ЗВТО має бути цілісним і неперервним процесом, а тому поділ на етапи є відносним задля оптимального вибору змісту, форм і методів роботи зі студентами та моніторингу результатів.

Висновки. Одним із провідних завдань закладу вищої технічної освіти є формування комунікативної культури майбутніх фахівців як важливого складника професійної компетентності. Саме це й визначає мету роз-

робленої експериментальної програми. Акцентовано увагу на тому, що лише усвідомлене оцінне засвоєння студентами змістового наповнення експериментальної програми забезпечить відхід традиційного сприйняття професії інженера від системи “людина – техніка” до сучасної оновленої системи “людина – людина”.

Зміст і методика реалізації експериментальної програми формування комунікативної культури майбутніх інженерів відображають закономірності реалізації цього процесу, а саме: пропорційна залежність результативності формування комунікативної культури від усвідомлення майбутніми фахівцями її значущості як складника професіоналізму й як особистісної цінності, взаємозалежність сформованості комунікативних умінь і творчої активності в навчально-виховній діяльності студентів, стимулювання ініціативності, креативності, самостійності майбутніх фахівців на шляху формування їх комунікативної культури, залежність ефективності формування комунікативної культури від форм і методів організації освітньої діяльності в закладі вищої освіти, спрямованості установок та інтересів студентів на майбутню професійну діяльність, моніторингу комунікативних здібностей і умінь студентів тощо.

Подальшого наукового дослідження потребує обґрунтування й розробка інструментарію педагогічного діагностування стану сформованості комунікативної культури студентів закладів вищої технічної освіти.

Використана література:

1. Галацін К. О. Моделювання процесу формування комунікативної культури майбутніх інженерів. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2013. Вип. 41. С. 257–261.
2. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури студентів вищих педагогічних закладів засобами поза аудиторної роботи. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Київ, 2001. Вип. 5. С. 115–160.
3. Малашевська К. О. Формування комунікативної культури майбутніх інженерів: експериментальна програма. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2009. 88 с.
4. Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2000. 18 с.
5. Уваркіна О. В. Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 22 с.

References:

1. Halatsyn, K. O. (2013). Modelyuvannya protsesu formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh inzheneriv. *Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi kul'tury, issue 41, 257–261*. [in Ukrainian].
2. Havrylyuk, O. O. (2001). Formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury studentiv vyshchych pedahohichnykh zakladiv zasobamy poza audytornoyi roboty. *Tvorcha osobystist' uchytyela: problemy teorii i praktyky, issue 5, 115–160*. [in Ukrainian].
3. Malashevs'ka, K. O. (2009). Formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury maybutnikh inzheneriv: eksperymental'na prohrama. Luts'k: Volyns'kyu natsional'nyu universytet imeni Lesi Ukrayinky [in Ukrainian].
4. Sadova, V. V. (2000). Formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi metodychnoyi roboty: *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Uvarkina, O. V. (2003). Formuvannya komunikatyvnoyi kul'tury studentiv vyshchych medychnykh zakladiv osvity v protsesi vyvchennya psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin: *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Галацін К. О. Экспериментальная программа формирования коммуникативной культуры студентов учреждений высшего технического образования

В статье проанализирована авторская экспериментальная программа формирования коммуникативной культуры у студентов учреждений высшего технического образования. Целью статьи является определение принципов, содержания, форм, методов и этапов реализации программы формирования коммуникативной культуры у будущих инженеров, а также анализ инструментария диагностики состояния сформированности коммуникативной культуры у студентов УВТО. Для достижения цели использованы методы исследования: анализ, синтез, обобщение. Определено, что ученые по-разному трактуют понятие коммуникативной культуры, ее структуру и функции. Учитывая специфику деятельности специалистов технических специальностей автором определено коммуникативную культуру как интегральное качество личности будущего инженера, характеризующееся совокупностью коммуникативных знаний, умений контролировать и регулировать свое речевое поведение, грамотно и убедительно аргументировать свою позицию, умение вести деловые переговоры в процессе профессиональной деятельности, быстро ориентироваться в коммуникативной ситуации и выбирать необходимый стиль поведения для достижения цели коммуникативного акта, продуктивно сотрудничать в процессе решения профессиональных задач. Отмечено, что коммуникативная культура является приобретенной способностью личности, которую необходимо формировать и развивать в процессе целенаправленной и систематической учебно-воспитательной работы учреждения высшего технического образования.

Ключевые слова: коммуникативная культура, экспериментальная программа, формирование коммуникативной культуры, будущий инженер, содержание программы, принципы реализации программы, методика реализации программы, этапы реализации программы.

Halatsyn K. O. An experimental program of formation of the communicative culture of students in higher technical educational institutions

In the article the author's experimental program of the formation of the communicative culture among students in higher technical educational institutions is analysed. The purpose of the article is to determine the principles, content, forms, methods and stages of the program of the formation of the communicative culture of the future engineers, as well as the analysis of the diagnostic tools of the state of the formation of the communicative culture of the students at higher professional educational institutions. There were used the following research methods to achieve the goal: analysis, synthesis, and generalisation.

It determines that there are different interpretations of the concept of the communicative culture, its structure and functions. Taking into account the specifics of the technical specialists, the author defines communicative culture as an integral quality of the personality of the future engineer, characterised by a set of communicative knowledge, the ability to control and regulate their speech behaviour, competently and convincingly argue their position, the ability to conduct business negotiations in the process of professional activity, quickly navigate the communicative situation and choose the necessary style of behaviour to achieve the goal of a communicative act, to cooperate productively in the process of solving professional problems. The communicative culture defines the acquired ability of the individual, which must be formed and developed in the process of the purposeful and systematic educational work at higher professional educational institutions.

Key words: *the communicative culture, the experimental program, formation of the communicative culture, future engineer, content of the program, principles of the program implementation, method of the program implementation, stages of the program implementation.*

УДК 373.5.016:[821.161.2:7](075)

Гоголь Н. В.

МИСТЕЦЬКИЙ КОНТЕКСТ СУЧАСНИХ ПІДРУЧНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 10 КЛАСУ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ШКІЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ

У статті у рамках реалізації проекту “Мистецтво – здійснення мрій”, що відбувся за сприяння Британської Ради в Україні, розглянуто дидактико-методичний потенціал чинних підручників української літератури для 10 класу (рівень стандарту, 2018) на предмет утілення рекомендаційної рубрики “Мистецький контекст”. Акцентовано на проблемі культурологічного підходу як концептуальній основі модернізації змісту шкільної літературної освіти. Доведено, що засадничі ідеї культурологічного підходу в процесі вивчення української літератури послідовно реалізовано у літературно-критичному матеріалі, методичному апараті, ілюстративному матеріалі підручників української літератури для 10 класу, рекомендованих МОН України. Проаналізовано принципи втілення рекомендаційної рубрики “Мистецький контекст” у розрізі означеної проблеми.

Ключові слова: *українська література, культурологічний підхід, шкільний підручник, мистецький контекст, обізнаність та самовираження у сфері культури, читацька компетентність, мистецтво живопису.*

Актуальним в умовах сучасних реалій є звернення до благодійних фондів і організацій, що на конкурсних умовах фінансують певні проекти або програми. Нині проектна діяльність стає визначальною характеристикою організації роботи в науці, освіті, культурі та інших галузях, що вимагають постійних інновацій, ініціативи, уміння залучати ресурси й ухвалювати рішення для позитивних перетворень, змін. Проект “Мистецтво – здійснення мрій” реалізовувався на початку 2019 року в м. Бар на Вінниччині та довколишніх селах за сприяння ГО “Унікальна країна” і фінансової підтримки Британської Ради в Україні в межах програми для молоді у галузі міжкультурного діалогу і соціального розвитку “Активні громадяни”. Виконуючи освітню та соціальну дію, проект об’єднав зусилля, ресурси, можливості й потенціал його виконавців завдяки партнерській взаємодії відділу освіти місцевої райдержадміністрації, сільських шкіл, соціально-гуманітарного підрозділу Барської міської ОТГ, міського ліцею № 2, Спілки художників “Барви” та кафедри мистецьких дисциплін (зокрема, викладачів за спеціальністю “Образотворче мистецтво”) Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського, а також кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського НПУ імені О. Довженка (учасник проекту – кандидат педагогічних наук, доцент Н. В. Гоголь). Команда проекту залучала сільських дітей до творчого розвитку засобами художнього мистецтва, проводила виїзні майстер-класи з виставками дитячих малюнків у сільській місцевості, які були представлені на підсумковій виставці у міській мистецькій галереї.

Автор цієї публікації як організатор й учасник проекту брала участь у розробці його концепції, реалізації запланованих заходів й оцінці результатів. Під час проекту нами проведено наукове дослідження щодо реалізації культурологічного підходу засобами шкільного підручника, втіленого у рекомендаційній рубриці “Мистецький контекст”.

Мета статті – у рамках реалізації проекту “Мистецтво – здійснення мрій” розкрити дидактико-методичний потенціал чинних підручників української літератури для 10 класу (рівень стандарту, 2018), рекомендованих МОН України, на предмет утілення рекомендаційної рубрики “Мистецький контекст” як одного з дієвих засобів реалізації культурологічного підходу в сучасній шкільній літературній освіті.

Ідея культурологічного підходу до вивчення української літератури є однією з провідних у національній системі шкільної літературної освіти, про що регламентовано в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції “Нова українська школа”, Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, Концепції літературної освіти.